

Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması¹ Cultural Heritage Awareness Scale: Validity and Reliability Study

Yılmaz Demir¹

¹ Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, Kilis, Türkiye, yilmzdmr1983@gmail.com

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi (Received Date)

06.07.2021

Kabul Tarihi (Accepted Date)

30.01.2023

Sorumlu Yazar

Yılmaz Demir

yilmzdmr1983@gmail.com

Öz: Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalıklarını belirleyebilmek için bir veri toplama aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan 69 maddelik deneme formunda uzmanlardan alınan dönütlere göre düzeltmeler yapılmış ve madde sayısı 48'e indirilmiştir. Ardından 48 maddelik aday form deneme uygulaması olarak 106 ortaokul öğrencisiyle "Sesli Düşünme Yöntemi" kullanılarak seviye ve anlaşılabilirlik bakımından uygunluğu test edilmiştir. Öğrencilerle yapılan bu çalışmadan sonra 10 madde için tekrar uzman görüşüne başvurularak bu maddelerin çıkarılmasına karar verilmiş, düzeltilmesi önerilen maddelerde ise gerekli değişiklikler yapılmış ve 38 maddelik deneysel form hazır hale getirilmiştir. 38 maddelik ölçeğin taslağı açımlayıcı faktör analizi (AFA) için farklı kademelerdeki 450 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. AFA sonucunda deneysel formun üç faktörlü ($X^2=973,619$; $sd=592$; $p<.05$; $X^2/sd=1,6$; $RMSEA=.03$; $CFI=.95$; $TLI=.94$ ve $SRMR=.05$) modele uygun olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı test etmek için 294 ortaokul öğrencisiyle doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Uygulanan ölçekten elde edilen verilerin analiz sonuçlarının uyumlu olduğu ve önerilen modelin kabul edilebilir ($X^2=914,731$; $sd=591$; $p<.05$; $X^2/sd=1,54$; $RMSEA=.04$; $CFI=.92$; $TLI=.92$ ve $WRMR=1,1$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri ,87 olarak belirlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar KMFÖ'nün güvenilir ve geçerli ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, kültürel miras, farkındalık, ölçek geliştirme, ortaokul

Abstract: In this study, it was aimed to develop a data collection tool to determine secondary school students' (SSS) awareness of cultural heritage. In this direction, a trial form consisting of 69 items was first created. According to the feedback received from the experts, the number of items was reduced to 48. Then, the 48-item candidate form was applied to 106 SSS (using the Think Aloud Method) as a trial application. It was decided to remove these items by seeking expert opinion again for 10 items. Thus, the 38-item experimental form was made ready. The draft of the 38-item scale was applied to 450 SSS at different grades for exploratory factor analysis (EFA). As a result of EFA, it was determined that the experimental form was suitable for the three-factor ($X^2=973,619$; $sd=592$; $p<.05$; $X^2/sd=1,6$; $RMSEA=.03$; $CFI=.95$; $TLI=.94$ and $SRMR=.05$) model. To test whether the structure of the scale was confirmed or not, confirmatory factor analysis (CFA) was conducted with 294 SSS. The results of the analysis of the data obtained from the scale applied were compatible and the proposed model was acceptable ($X^2=914,731$; $sd=591$; $p<.05$; $X^2/sd=1,54$; $RMSEA=.04$; $CFI=.92$; $TLI=.92$ and $WRMR=1,1$). The Cronbach Alpha value of the scale was determined as ,87. The results show that the CHAS is a reliable and valid measurement tool.

Keywords: Social studies, cultural heritage, awareness, scale development, secondary school

Demir, Y. (2023). Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 44-56. <https://doi.org/10.17556/erziefd.963374>

Giriş

Sosyal Bilgiler dersiyle gerek ulusal gerekse küresel çapta bireylerin birçok bilgi, beceri ve değerlerle donatılmaları söz konusudur. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) irdelendiğinde bir ders olarak Sosyal Bilgilerin; "Birey ve Toplum", "Kültür ve Miras", "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Bilim, Teknoloji ve Toplum", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", "Etkin Vatandaşlık", "Küresel Bağlantılar" olmak üzere yedi temel öğrenme alanından oluştuğu dikkat çekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde her bir "öğrenme alanı birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden disiplinler arası bir yapıda" (MEB, 2018, s. 11) olduğu programda vurgulanmaktadır. Söz konusu öğrenme alanlarından biri olan "Kültür ve Miras" öğrenme alanı, "kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir" (MEB, 2018, s. 11).

Nitekim kültürel miras, geçmişten kalan ve geleceğe bırakılmak istenen, insanlar tarafından inşa edilmiş veya yapılmış her türlü somut varlıkla, bir topluma ait olan değerler

bütünü olarak tanımlanabilir. Bu miras, insan eliyle yapılmış olan her şeyi (binalar, tarihi yerler, anıtları vb.) kapsayan ve gelecek nesiller için saklanması, korunması önemli görülen eserlerin (Can, 2009) yanı sıra doğada var olan doğal varlıkları da kapsamaktadır. Zira Ünal (2014) doğal mirası (kültürel boyutu olan doğal sitler, kültürel peyzajlar gibi, fiziki, biyolojik ve jeolojik formasyonlar vb.) da kültürel miras kategorisinde ele almaktadır. Geniş bir tanım ve kapsama sahip olan kültürel mirasın, barındırdığı öğelerin veya kategorilerin neler olduğuna karar vermek güçtür. Ancak Ünal (2014), UNESCO ve ICOMOS gibi uluslararası kurumlar tarafından hazırlanan sözleşmeler, hukuki metinler ile ulusal düzeydeki yasa ve yönergelerden hareketle kültürel mirası "Somut", "Somut Olmayan", "Sualtı" ve "Doğal Miras" olmak üzere dört başlık altında sınıflandırmıştır.

Bireyin geçmişi ve bugünkü "kültürü" anlaması, anlamlandırması ve var olanın üzerine yeni şeyler eklemesinin işlevsel yollarından biri de yaşadığı topraklardaki kültürel varlıklara yönelik bilinç oluşturulmasıdır" (Bülbül, 2016, s. 681). Bu bilincin oluşmasında eğitimin rolü oldukça fazladır.

¹ Bu araştırma Yılmaz DEMİR'in Prof. Dr. Seçil ŞENYURT danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Dersinde Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Etkililiği" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Eğitim sürecinde yazılı metinler veya ders kitapları çok uzun zamandan bu yana başarıyı sağlama konusunda temel araç olarak kullanılmaktadır (Seguin, 1989). Bu bağlamda ilk ve ortaokul düzeyi dikkate alındığında Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kültürel miras eğitimi ayrı bir önem taşımaktadır (Gürdoğan-Bayır ve Çengelci-Köse, 2018). Zira Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda "Kültür ve Miras" başlı başına bir öğrenme alanı olarak yer almaktadır (MEB, 2018). "Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkarmaktadır. Bu öğrenme alanıyla Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulması hedeflenmektedir. Dolayısıyla öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavramakta ve böylece sahip olduğu kültürün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağlayacaktır" (MEB, 2018).

Alanyazın incelendiğinde kültürel miras ile ilgili çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Kültürel mirasın korunması ve kültürel miras farkındalığının oluşması ile ilgili çalışmalar (Kılıç vd., 2021; Shankar ve Swamy, 2013; Teo ve Huang, 1995; Tören vd., 2012; UNESCO, 1972; 2003; Ünal, 2014); kültürel miras varlıklarının turizm ve ekonomik değerleriyle ilgili çalışmalar (Bedate vd., 2004; Bowitz ve Ibenholt, 2009; Choi vd., 2010; Çetin, 2010; Emir ve Avan, 2010; Graham vd., 2000; Harvey 2001; Mazzanti, 2002; 2003; Ölçer-Özünel, 2011; Ruijgrok, 2006) ve farklı disiplinler tarafından farklı yaş gruplarıyla kültürel miras eğitimine ilişkin çalışmalar (Avcı, 2014; Doğan ve Arıkan, 2013; Dönmez ve Yeşilbursa, 2014; Gümüş ve Adanalı, 2011; Gürdoğan-Bayır ve Çengelci-Köse, 2018; Karaca-Yılmaz vd., 2017; Mustak, 2017; Sidekli ve Karaca, 2013; Yeşilbursa, 2013) ilgili çalışmalardan bazılarıdır. Ayrıca Gürel ve Çetin'in (2019) "ortaokul öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras unsurlarına ilişkin tutumlarının belirlenmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı" geliştirdikleri görülmektedir. Ancak ortaokul öğrencilerinin kültürel mirasa ilişkin farkındalıklarını ölçen herhangi bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalıklarını tespit etmek için "Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği (KMFÖ)" geliştirilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmayla gerek alanyazındaki bu eksiklik giderilerek alanyazına katkı sağlanacağı gerekse öğrencilerin kültürel mirasa yönelik farkındalıklarının belirlenebileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli/ Deseni

Araştırmanın üç aşamalı uygulamaları (pilot öncesi deneme uygulaması, birinci pilot uygulama ve ikinci pilot uygulama), nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama deseni uygulanarak yapılmıştır. Tarama deseni, var olan durumun belirlenmesi için yapılan araştırma çeşididir (Çepni, 2010).

Tablo 1. KMFÖ açımlayıcı faktör analizi için örneklem

	Deneme uygulaması			AFA analizi uygulaması			DFA analizi uygulaması		
	Kız (n)	Erkek (n)	Toplam (n)	Kız (n)	Erkek (n)	Toplam (n)	Kız (n)	Erkek (n)	Toplam (n)
5. sınıf	13	15	28	74	75	149	39	40	79
6. sınıf	13	13	26	59	60	119	35	37	72
7. sınıf	13	14	27	52	53	105	38	33	71
8. sınıf	12	13	25	39	38	77	37	35	72
Toplam	51	55	106	224	226	450	149	145	294

Tarama deseni araştırmalarında, evreni temsilen belirlenen örneklem üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarla evrenin genelindeki tutum, düşünce ve eğilimlerin istatistiksel olarak betimlenmesi sağlanır (Creswell, 2013).

Evren ve Örneklem

KMFÖ'nün geliştirilme sürecinde güvenilirlik ve geçerlik analizleri için veriler deneme uygulamasının yanı sıra iki uygulama şeklinde toplanmıştır. Birinci uygulamada AFA, ikinci uygulamada ise DFA için veriler toplanmıştır. Bu araştırmanın hedef/çalışma evrenini, Kilis ilinde devlet ortaokullarında öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. AFA için Kilis il merkezinde rastgele seçilen üç devlet ortaokulundan 224'ü kız ve 226'si erkek olmak üzere toplam 450 öğrenciden, DFA için ise yine Kilis il merkezinde rastgele seçilen iki devlet ortaokulundan 149'u kız ve 145'i erkek olmak üzere toplam 294 öğrenciden veri toplanmıştır. Örneklemeye ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir. Buna göre katılımcı sayısının çok iyi düzeyde (Tavşancıl, 2010) olduğu söylenebilir. KMFÖ'nün pilot öncesi deneme uygulaması ve iki pilot uygulaması 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz dönemindeki öğrencilerle gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması/Süreç

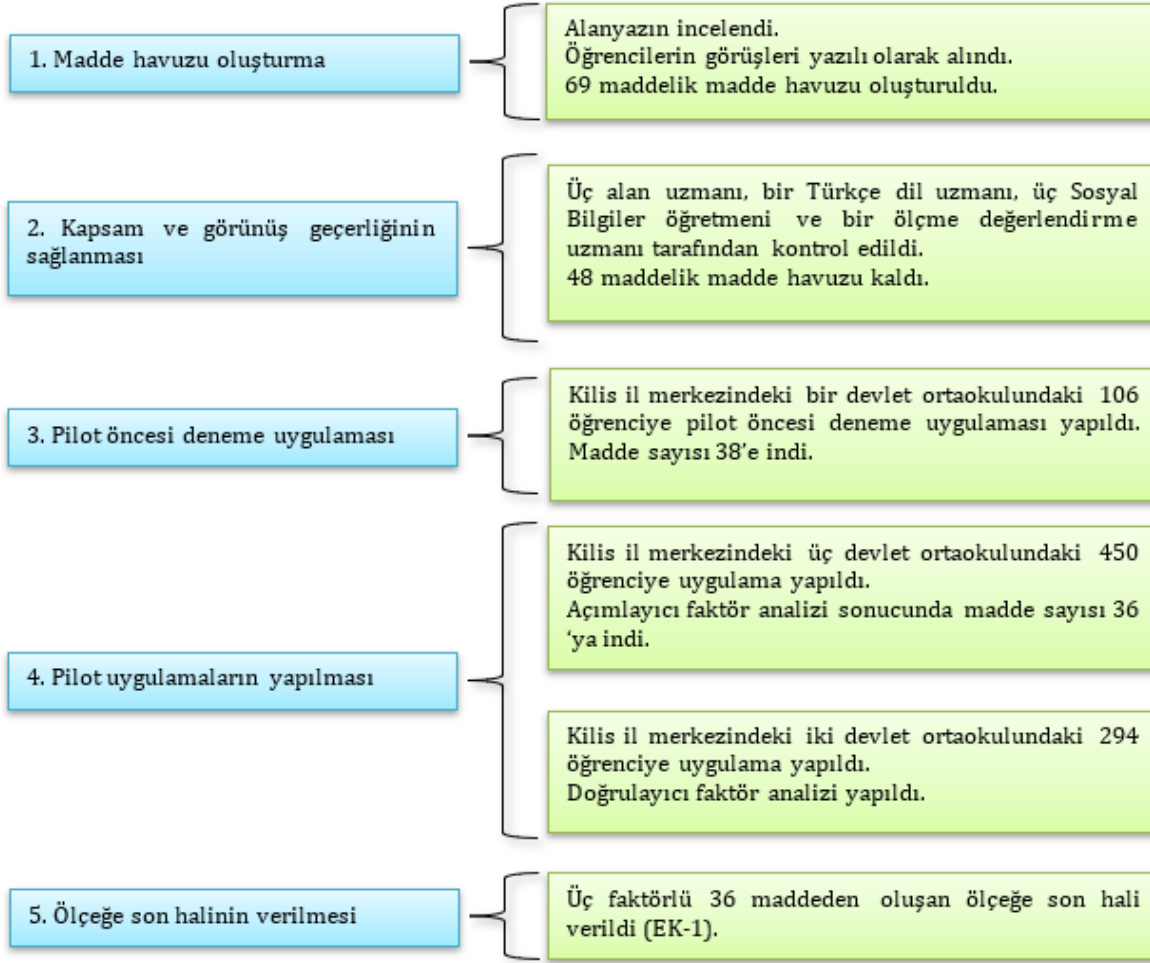
Bu araştırma Yılmaz DEMİR'in Prof. Dr. Seçil ŞENYURT danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Dersinde Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Etkililiği" adlı doktora tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur. Etik kurul için gerekli olan tüm izinler bu çerçevede alınmıştır.

Ölçek geliştirme süreci

Ölçek geliştirme aşamaları ile ilgili yapılan alanyazın incelemesinde farklı işlem basamaklarının olduğu (De Vellis, 2014; Özdamar, 2016) görülmüş; bu çalışmada ise Şekil 1'de verilen işlem basamakları takip edilerek KMFÖ geliştirilmiştir.

Madde havuzu oluşturma

Ölçek geliştirilirken öncelikle alanyazın incelenerek öğrencilerin sahip olması gereken kültürel mirasa yönelik farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yurt içi ve yurt dışında bu alanda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu bağlamda 2018 SBDÖP'te yer alan konu ve kazanımlar dikkate alınarak ölçeğin madde havuzu oluşturulmuştur. Ayrıca her sınıf düzeyinden beşer öğrenci olmak üzere toplam 20 öğrencinin altı başlık altında kültürel mirasa yönelik fikirlerini ortaya çıkaracak görüşlerine yazılı olarak başvurulmuştur. Böylelikle elde edilen veriler doğrultusunda üçlü likert tipinde 69 ifadeyi içeren bir madde havuzu oluşturulmuştur.

Şekil 1. KMFÖ'nün geliştirilme aşamaları

Kapsam ve görünüş geçerliğinin sağlanması

Madde havuzu oluşturduktan sonra ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliğinin sağlanması amacıyla 69 maddelik KMFÖ üç alan uzmanı, üç Sosyal Bilgiler Öğretmeni, bir ölçme ve değerlendirme ile bir Türkçe dil uzmanı tarafından kontrol edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. KMFÖ geliştirilmesinde görüşleri alınan uzmanlara ilişkin bilgiler

Kodları	Cinsiyetleri	Unvanları	Uzmanlık Alanları
1	Erkek	Öğretim Üyesi	Sosyal Bilgiler Eğitimi
2	Erkek	Öğretim Üyesi	Sosyal Bilgiler Eğitimi
3	Kadın	Öğretim Üyesi	Sosyal Bilgiler Eğitimi
4	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Sosyal Bilgiler
5	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Sosyal Bilgiler
6	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Sosyal Bilgiler
7	Erkek	Öğretim Üyesi	Ölçme ve Değerlendirme
8	Kadın	Araştırma Görevlisi	Türkçe Eğitimi

Uzman görüş formunda uzmanların görüşlerinin alınması amacıyla üçlü derecelendirme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda hazırlanan formda uzmanların her bir ifade için “uygun”, “düzeltmeli” ve “çıkarılmalı” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir. Uzmanların her bir ifadenin

“uygun” olduğu noktasındaki görüşlerinin uyuşma düzeyinin %90 ile %100 arası olması istenirken %70 ile %80 arası oranında uyuşma olduğunda ifadeler düzeltilebilir (Büyüköztürk, 2015). Buna göre uzman formlarının tümü bir araya getirilerek her bir ifadenin olası seçeneklerine kaç uzmanın onay verdiği tespit edilmiştir. Elde edilen kapsam geçerlik oranları hesaplamaları doğrultusunda ölçekten bazı ifadeler çıkartılmış, bazı ifadelerde ise anlaşılabilirliği artırıcı düzeltmeler yapılmıştır. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçeğin ifade/madde sayısı 48'e indirilmiştir. Böylece uzmanlardan gelen dönütlerle 48 maddeden oluşan bir aday ölçek oluşturulmuştur.

Sosyal bilimler ve eğitim bilimleri alanlarında yapılan çalışmalarda değişkenlerin doğrudan ölçümleri yapılamadığı için en uygun ölçek “likert” tipi ölçeklerdir (Karagöz ve Ekici, 2004). Dolayısıyla “sosyal bilimler ve eğitim bilimleri alanlarında ölçek geliştirilirken bu alanlara dönük likert tipi ölçeklerin kullanımı önem taşımaktadır” (Evcı ve Aylar, 2017, s. 394). Bu bağlamda KMFÖ hazırlanırken öğrencilerden, “Katılmıyorum=1”, “Kararsızım=2”, “Katılıyorum=3” olmak üzere üçlü “likert” tipi bir ölçek üzerinde kendi fikirlerini ifade etmeleri beklenmiştir. Bilindiği gibi ölçme aracının görünüş ve kapsam geçerliği sağlandıktan sonra oluşturulan taslak form kullanılarak pilot uygulama aşamasına geçilmelidir (Evcı ve Aylar, 2017). Bu bağlamda görünüş ve kapsam geçerliği sağlanmış olan üçlü likert tipindeki 48 maddelik aday form için pilot öncesi deneme uygulamasına geçilmiştir.

Pilot öncesi deneme uygulaması

Uygulamanın bu aşamasında 48 maddeden oluşan aday form, 28'i beşinci, 26'sı altıncı, 27'si yedinci ve 25'i sekizinci sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 106 ortaokul öğrencisine tek oturumda uygulanmıştır. Pilot öncesi deneme uygulamasında; ölçeğin ortalama uygulanma süresinin, öğrencilerin anlamakta zorlandıkları kavramların, kelimelerin ve ifadelerin belirlenmesi için yapılmıştır. Oluşturulan 48 maddelik aday form, ortaokul öğrencilerine "Sesli Düşünme Yöntemi (The Think Aloud Method)" kullanılarak maddelerin uygunluğu test edilmiştir. Sesli Düşünme Yönteminde problem çözümlenirken, konu konuşulmaya devam edilirken veya eldeki görev yerine getirilirken akla gelen tüm düşünceleri yüksek sesle konuşmak esastır (Van-Somoren vd., 1994). Bu yöntem prensipte, düşünce sürecinin bozulmasını engelleyen bir yöntemdir. Konu yürütülürken sorunun neredeyse otomatik olarak çözülmesi; toplanan verilerin gecikme olmadan doğrudan alınmasını sağlar. Kişiler, yapılandırılmış tekniklerdeki gibi önceden tanımlanmış bir forma girmek için düşünce veya yorumda bulunmaya gerek kalmadan düşüncelerini akıllarına geldiği gibi işler (Van-Somoren vd., 1994). Sesli Düşünme Yöntemi sonucu madde havuzundaki 10 ifadenin öğrenciler tarafından iyi anlaşılmadığı, genellikle boş bırakıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle söz konusu 10 ifade, uzman görüşüne de tekrar başvurularak ölçme aracından elenmiş, düzeltilmesi önerilen maddelerde gerekli değişiklikler yapılmış ve 38 maddelik deneysel form hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada KMFÖ'nün yapı geçerliğinin testi için aday form aracılığıyla elde edilen veriler üzerinde hem AFA yapılmış hem de madde istatistikleri hesaplanmıştır (Büyüköztürk, 2015). Yapılan analizlerde çalışmayan ifadeler formdan atılarak ölçeğe birinci uygulamada son hali verilmiştir. Oluşturulan son formla farklı bir örneklem üzerinde yeniden veri toplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini doğrulamak için DFA yapılmış, madde istatistikleri ve Cronbach Alfa hesaplanarak ölçek test edilmiştir. Uygulamalarda ulaşılan verilerin yeterli büyüklükte olup olmadığının görülmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO); maddelerin faktörlenebilirliğini test etmek için ise Bartlett testi yapılmıştır. Ölçeğin faktör sayısı belirlendikten sonra basit yapıyı elde etmek için ise oblique döndürme yöntemlerinden biri olan Geomin (Thurstone, 1947) kullanılmıştır. Nitekim AFA ve DFA için en sık başvurulan eğik döndürme metodlarından biri geomin döndürme metodudur (Tavşancıl, 2010). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri için MPlus 7,4, madde istatistikleri, Cronbach Alfa, KMO ve Bartlett testleri için ise SPSS 22,0 istatistik paket programları kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde KMFÖ'nün geliştirilmesine yönelik açımlayıcı ve DFA ile Cronbach Alfa, KMO, Bartlett testleri ve maddelere ilişkin bazı madde istatistiklerine yer verilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi (AFA)

Açımlayıcı faktör analizi yapılırken ilk olarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için maddelerden alınan toplam puanlar üzerinden bazı istatistiksel analizler

yapılmıştır. KMFÖ 38 maddeden oluştuğu için alınabilecek en düşük puan 38; en yüksek puan ise 114'tür. 450 öğrenciden elde edilen veriler incelendiğinde alınan en düşük puanın 56, en yüksek puanın ise 114 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ölçekten elde edilen en yüksek ve en düşük puan arasındaki fark (ranj) 58'dir. KMFÖ'nün toplam puanlarının dağılımı incelendiğinde aritmetik ortalamanın 89,05; standart sapmanın 10,96; ortancanın (medyan) 89 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca KMFÖ'nün çarpıklık katsayısı -,22, basıklık katsayısı ise -,17'dir. "Çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1,5 ile -1,5 aralığında olması verilerin normal dağıldığına işaret etmektedir" (Büyüköztürk, 2015; Tabachnick ve Fidell, 2015).

Araştırmada ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek ve maddelerin faktör yüklerini ortaya koyarak ölçeği boyutlandırabilmek için AFA yapılmıştır. Ancak AFA'ya başlamadan önce verilerin uygunluğu test edilmek üzere KMO katsayısı ve Bartlett testinin yapılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2015; Çokluk vd., 2016; Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008). Buna göre KMO değeri ,89 ve $p = ,000$ anlamlı çıkmıştır. KMO değerinin ,89 olması örneklem büyüklüğünün iyi düzeyde olduğunu gösterir. Zira KMO değerinin yüksek olduğu durumlarda ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından iyi bir biçimde tahmin edildiği anlamına gelmektedir. Değerlerin sıfır veya sıfıra yakın çıktığı durumlarda korelasyon dağılımında bir dağınıklık olduğu anlamına geldiğinden dolayı bu değerlere dayalı olarak yorum yapılamaz. Bu bağlamda KMO testi sonucunda, değerin ,50'den daha düşük olması durumunda faktör analizine artık devam edilemeyeceği yorumu yapılmaktadır. Bu değerin ,60'tan daha yüksek çıkması durumunda ise verilerin faktör analizine uygunluğunu ifade etmektedir (Çokluk vd., 2016). Ayrıca Bartlett testi sonuçları incelendiğindeki-kare ($X^2_{(703)} = 5914,76; p < ,05$) değerinin anlamlı olduğu görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Kısacası KMO değerinin ,89 > ,60 olması örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunu gösterirken Bartlett test değerinin 5914,76; $p < ,01$ olması değişkenlerin faktörlenebilir olduğunu göstermiştir.

Mplus 7,4 istatistik programı kullanılarak tek, iki, üç, dört ve beş faktörlü yapılar için AFA yapılmıştır. AFA sonuçlarına göre üç faktörlü modelin, en iyi uyum gösteren model olduğu tespit edilmiştir. Üç faktörlü yapıya ilişkin model uyum istatistikleri irdelendiğinde ki-kare ($X^2 = 973,619; sd = 592; p < ,05, X^2/sd = 1,6$) olarak bulunmuştur. X^2/sd (1,6) model uyumu iyi uyuma (Munro 2005; Şimşek 2007) işaret etmektedir. Ancak "ki-kare ile serbestlik derecesinin birlikte kullanıldığı göreceli X^2 istatistiği (X^2/sd) model uyumu değerlendirilmesinde kullanılıyor olsa da bu yöntemin hangi değerlerinin kötü uyuma işaret ettiği üzerinde literatürde ortak bir görüş" (Şen, 2020, s. 29) bulunmadığından pek önerilmemektedir. Ayrıca " X^2 hipotezinin reddedilmemesi için p değerinin ,05'ten büyük olması gerekmektedir. Büyük örneklerde p değerinin ,05'ten küçük olma ihtimali artar. Bu sebeple büyük örneklerde tek başına kullanılması önerilmez" (Şen, 2020, s. 29). Bu nedenle modelin diğer uyum ölçütlerinin (RMSEA, TLI, CFI ve SRMR) iyi uyuma işaret etmesi önemlidir. Bu bağlamda yapılan analizlerde RMSEA=,03; CFI=,95; TLI=,94 ve SRMR=,05 olarak bulunmuştur. RMSEA değerinin mükemmel (Kline, 2010), SRMR, CFI ve TLI değerlerinin iyi (Çokluk vd., 2016; Kline, 2010; Munro 2005) olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda

AFA sonuçlarına göre ölçeğin uyum değerlerinin yeterli olduğu söylenebilir (Brown, 2006; Hooper vd., 2008; Hu ve Bentler, 1999; Schreiber vd., 2006; Tabachnick ve Fidell, 2015; Thompson, 2004; Waltz vd., 2010).

Geomin eğik döndürme işlem sonucunda elde edilen faktör yükleri Tablo 3'te verilmiştir. Faktör yükleri kabaca ,32 ile ,44 arasında "kötü"; ,45 ile ,54 arasında "normal"; ,55 ile ,62 arasında "iyi"; ,63 ile ,70 arasında "çok iyi" ve ,70 ve üzerinde de "mükemmel" olarak kabul edilmektedir (Comrey ve Lee, 1992). Bu bağlamda faktör yükü en az ,40 olarak belirlenmiş ve ,40'tan büyük maddeler ölçeğe alınarak hangi modelin daha iyi olabileceğine karar verilmiştir. Ayrıca iki faktörün binişik olmaması için faktör yük değerleri arasında en az ,10'luk farkın olmasına dikkat edilmiştir (Büyüköztürk, 2015; Tabachnick ve Fidell, 2015). Faktör analizine tabi tutulan maddelerden 6. ve 34. maddeler faktör yükü ,40'ın altında olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Böylece AFA sonucunda geriye kalan 36 maddenin yüksek faktör yükleriyle üç faktöre dağıldığı ve ölçeğin üç faktörlü olduğu belirlenmiştir. KMFÖ'nün son halinde birinci faktörde 1, 3, 5, 7,10, 15, 17, 22, 29, 32 ve 38. maddeler; ikinci faktörde 2, 4, 9, 12, 14, 16, 19, 21, 24, 26, 28, 31, 35 ve 37 maddeler ile üçüncü faktörde 8, 11, 13, 18, 20, 23, 25, 27, 30, 33 ve 36. maddeler bulunmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. KMFÖ'nün faktör yükleri ve madde-toplam korelasyonu

	Madde No	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Madde-Toplam Korelasyon Katsayıları
SOKM	M2		,67		,51
	M4		,80		,58
	M9		,67		,48
	M12		,85		,63
	M14		,68		,51
	M16		,79		,60
	M19		,41		,33
	M21		,48		,42
	M24		,75		,58
	M26		,67		,50
	M28		,47		,37
	M31		,76		,56
	M35		,79		,60
	M37		,75		,56
UÇSKM	M8			,69	,55
	M11			,72	,57
	M13			,47	,53
	M18			,79	,62
	M20			,51	,59
	M23			,48	,48
	M25			,62	,58
	M27			,74	,63
	M30			,73	,62
	M33			,47	,59
M36			,73	,57	
YÇSKM	M1	,66			,54
	M3	,74			,57
	M5	,44			,40
	M7	,80			,59
	M10	,69			,57
	M15	,80			,60
	M17	,59			,45
	M22	,53			,47
	M29	,62			,47
	M32	,64			,48
M38	,66			,60	

Tablo 3 incelendiğinde üç faktörden oluşan ölçekteki maddelerin birinci bileşendeki faktör yük değerlerinin birinci boyutta ,44 ile ,80 arasında, ikinci boyutta ,41 ile ,85 arasında, üçüncü boyutta ise ,47 ile ,79 arasında değiştiği görülmektedir. Yukarıdaki değerlerden hareketle maddelerin kabul düzeyinin ,40'ın üzerinde olduğu görülmektedir. Maddelerin toplam korelasyon katsayıları ise ,33 ile ,63 arasındaki değerlerden oluşmaktadır. Madde toplam korelasyonu ,30 ve üzerinde olan maddelerin yeterli olduğu ve bu değerlere sahip olan maddelerin iyi maddeler olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2015; Tavşancıl, 2010). Her bir faktöre yükleme yapan maddeler incelendiğinde, birinci faktör "Yakın Çevre Somut Kültürel Miras (YÇSKM)", ikinci faktör "Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKM)" ve üçüncü faktör "Uzak Çevre Somut Kültürel Miras (UÇSKM)" olarak adlandırılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

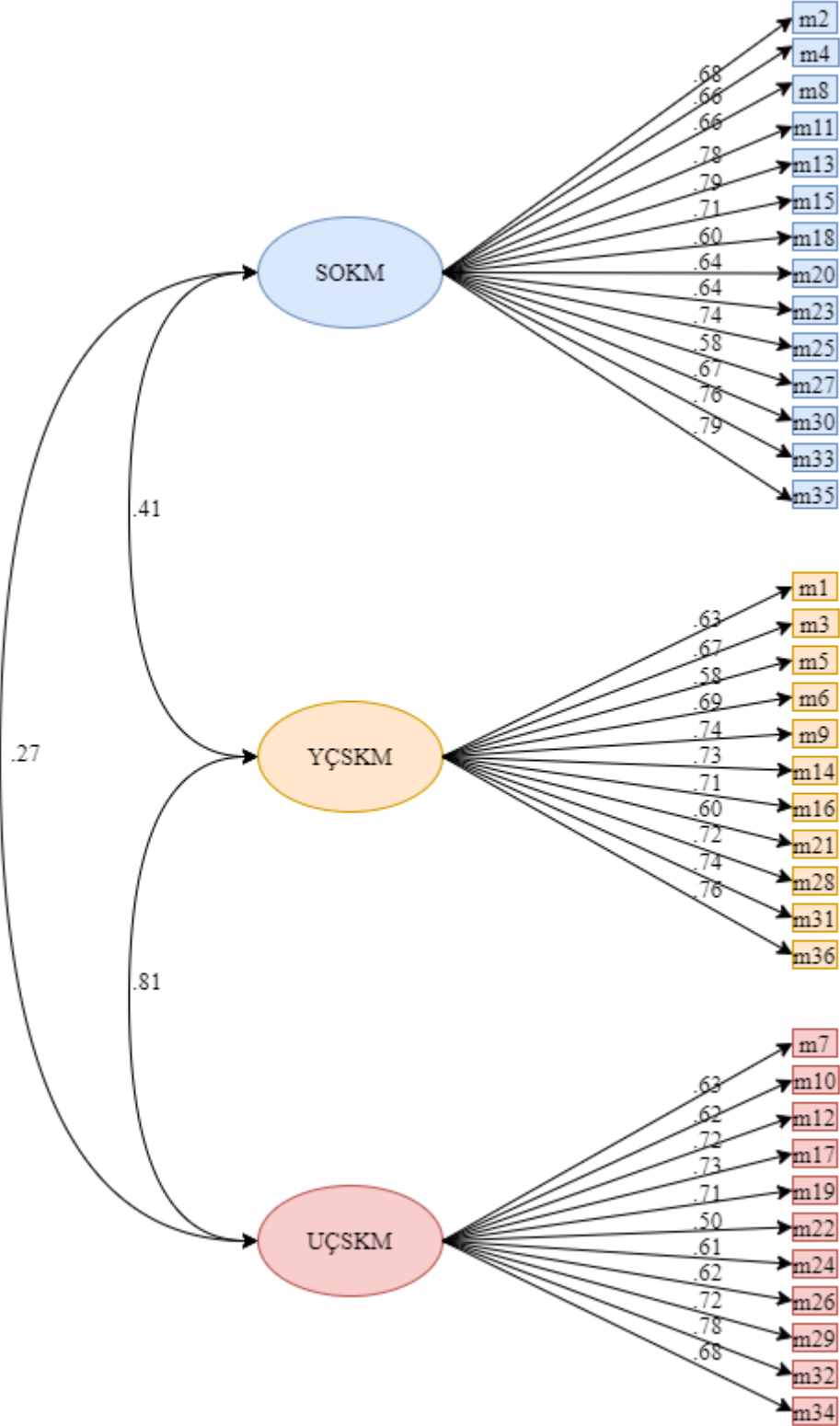
KMFÖ'nün geliştirilmesi çalışmasında ilk olarak AFA yapılmış ve kuramsal yapısının ilk kısmı tamamlanmıştır. Ardından KMFÖ yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını tespit etmek için farklı bir örneklem grubu üzerinden veri toplanmıştır. DFA yapılırken ilk olarak verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için maddelerden alınan toplam puanlar üzerinden bazı istatistik analizler yapılmıştır. Bu bağlamda KMFÖ, 36 maddeden oluştuğu için alınabilecek en düşük puan 36; en yüksek puan 108'dir. 294 öğrenciden elde edilen verilere göre alınan en düşük puan 36; en yüksek puan ise 108'dir. Ölçekten elde edilen en yüksek ve en düşük puan arasındaki fark (ranj) ise 72'dir. KMFÖ'nün toplam puanlarının dağılımı incelendiğinde; aritmetik ortalama 86,94; standart sapma 11,64; ortanca (medyan) 88 ve mod 88 değerleri elde edilmiştir. KMFÖ'nün çarpıklık katsayısı -,45, basıklık katsayısı ise ,86'dir. "Çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1,5 ile -1,5 aralığında olması" (Tabachnick ve Fidell, 2015) ve aritmetik ortalama, mod ve medyan değerleriyle birlikte veriler değerlendirildiğinde KMFÖ'nün normal dağılımdan aşırı sapmadığı belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2015).

DFA yapılırken ölçeğin üç boyutlu yapısına ilişkin model-veri uyum istatistiklerinden olan X^2/sd , $RMSEA$, CFI , TLI ve $WRMR$ uyum ölçütleri test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, TLI 'nin ,92, CFI 'nin ,92 olduğu belirlenmiştir. TLI ve CFI indekslerinin ,90'ın üzerinde olması yeterli, ,04 olan $RMSEA$ değerinin ise ,08'in altında olması iyi uyuma karşılık gelmektedir. Ayrıca ki-kare (X^2) değerinin 914,731, sd değerinin 591, p değerinin ise ,05 küçük olduğu görülmektedir. Bu değerler birbirine oranlandığında ($X^2/sd=914,731/591$) ulaşılan sonuç 1,54 olmuştur. Yapılan analizler sonucunda $WRMR$ değeri 1,1 olarak bulunmuştur. 1,0 ve altında değere sahip olan bir $WRMR$ değeri iyi bir uyum olarak kabul edilir (Yu, 2002). Ancak $WRMR$ 'nin deneysel bir test istatistiği olarak kabul edildiğine dikkat edilmelidir. Diğer endeksler iyi bir uyumu gösterirken $WRMR$ 'nin kötü bir model uyumu göstermesi muhtemeldir. $WRMR$ 'nin, $Mplus$ 'ın en son sürümünde artık mevcut olmadığı da belirtmek gerekir (Wang ve Wang, 2012). Dolayısıyla $WRMR$ değerinin 1,1 olması ve diğer endekslerin iyi olması bu değer kabul edilebilirliğini göstermektedir. Uyum indekslerinden elde edilen değerlere bakıldığında DFA ile ortaya çıkan üç boyutlu ölçeğin kabul edilebilir bir nitelikte olduğu söylenebilir (Brown, 2006; Çokluk vd., 2016; Hooper vd., 2008; Hu ve

Bentler, 1999; Kline, 2010; Munro 2005; Schreiber vd., 2006; Şimşek 2007; Tabachnick ve Fidell, 2015; Thompson, 2004; Waltz vd., 2010). Yapılan analizlerin ardından ortaya çıkan modele ait diyagram Şekil 2’de verilmiştir.

DFA analizi sonucunda elde edilen standartlaştırılmış faktör yükleri, madde ortalamaları, standart sapmaları ve her bir maddenin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları (nokta

çift serili korelasyon) Tablo 4’te verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde faktör yüklerinin ,50 ile ,80 arasında; düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının ise ,37 ile ,64 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre, ölçek maddelerinin ölçeğin toplamıyla uyumlu olduğu söylenebilir (Erkuş, 2012).

Şekil 2. KMFÖ'nün tek düzeyli faktör yapısı

Tablo 4. KMFÖ ölçeğine ilişkin madde istatistikleri

	Madde No	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Madde Ortalama	Standart Sapma	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarıldığında Cronbach's Alpha
SOKM	M2		,68		2,85	,45	,46	,85
	M4		,66		2,80	,52	,50	,84
	M8		,66		2,76	,53	,45	,85
	M11		,78		2,86	,42	,56	,84
	M13		,79		2,79	,53	,53	,84
	M15		,71		2,74	,55	,56	,84
	M18		,60		2,54	,66	,37	,85
	M20		,64		2,63	,62	,44	,85
	M23		,80		2,78	,53	,56	,84
	M25		,74		2,77	,51	,52	,84
	M27		,58		2,65	,63	,50	,85
	M30		,67		2,75	,54	,53	,84
	M33		,76		2,77	,52	,60	,84
	M35		,79		2,70	,60	,55	,84
	UÇSKM	M7			,62	2,08	,75	,53
M10				,62	2,25	,69	,49	,83
M12				,72	2,14	,73	,53	,83
M17				,73	2,17	,74	,59	,82
M19				,71	2,12	,73	,54	,83
M22				,50	2,07	,75	,38	,84
M24				,61	2,28	,69	,50	,83
M26				,62	2,20	,73	,51	,83
M29				,72	2,28	,69	,56	,83
M32				,78	2,14	,75	,60	,82
M34				,68	2,22	,74	,53	,83
YÇSKM	M1	,63			2,37	,67	,53	,85
	M3	,67			2,23	,70	,55	,84
	M5	,58			2,31	,69	,46	,85
	M6	,69			2,30	,70	,57	,84
	M9	,74			2,30	,70	,63	,84
	M14	,73			2,37	,67	,61	,84
	M16	,71			2,15	,74	,50	,85
	M21	,60			2,12	,72	,49	,85
	M28	,72			2,19	,72	,53	,85
	M31	,74			2,18	,74	,56	,84
	M36	,76			2,32	,73	,64	,84

“YÇSKM” boyutunun varyansa katkısı %40, “SOKM” boyutunun varyansa katkısı %46 ve “UÇSKM” boyutunun varyansa katkısı %40’tır. Tüm faktör yükleri ve açıklanan varyans oranları ,01 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Likert tipi ölçek maddelerinin üç veya daha fazla seçenekleri olması durumunda *Cronbach* tarafından geliştirilen *Alfa* katsayısı kullanılır (Büyüköztürk, 2015). Bu bağlamda 36 maddelik KMFÖ’nün *Cronbach Alfa* değerlerine bakılmış, YÇSKM boyutu için ,84; SOKM boyutu için ,86; UÇSKM boyutu için ise *Cronbach Alfa* ,87 olarak hesaplanmıştır. KMFÖ’nün tüm maddeleri için *Cronbach Alfa* değeri ,87 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu güvenilirlik katsayıları KMFÖ’nün güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2015).

Mevcut çalışmada KMFÖ’nün gözlenmeyen değişkenleri arasındaki ilişki de incelenmiş ve SOKM ile YÇSKM boyutları arasındaki korelasyon ,41; SOKM ile UÇSKM boyutları

arasındaki korelasyon ,27 ve YÇSKM ile UÇSKM boyutları arasındaki korelasyon ,81 olarak bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle gözlenmeyen değişkenler arasındaki korelasyonun ,27 ile ,81 arasında değiştiği belirlenmiştir (Şekil 2). KMFÖ’nün gözlenmeyen değişkenleri arasındaki ilişkinin yanı sıra gözlenen değişkenleri arasındaki ilişkinin de incelenmiştir. Field (2009), ölçme araçlarında gözlenen değişkenler arasındaki ilişkinin ,90’dan küçük olması gerektiğini; aksi durumda ölçme aracında çoklu bağlantı probleminin var olduğunu belirtmektedir. Dahası bir ölçme aracında çoklu bağlantı probleminin olmaması için varyans büyüme faktör (VBF) değerinin 1 ile 10 arasında olması, tolerans değerinin ise ,10’dan büyük olması gerekmektedir (Albayrak, 2005; akt. Karakaş, 2008). Bu bağlamda KMFÖ’nün gözlenen toplam puanlar arasındaki korelasyon değerlerinin-,06 ile ,55 arasında, VBF değerinin 1,35 ile 2,25 arasında ve tolerans değerinin ise ,44 ile ,73 arasında olması

KMFÖ’de çoklu bağlantı probleminin olmadığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalıklarını belirlemek için “Kültürel Miras Tutum Farkındalık Ölçeği (KMFÖ)” geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilirken ilkin ilgili alanyazın kapsamlı olarak taranmış ve ortaokul öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalıklarını yansıtan 69 ifadeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzuna ilişkin uzman görüşü alındıktan sonra bu görüşler doğrultusunda ölçülmek istenen yapıya uygun olmayan 21 ifade ölçek formundan çıkarılmış ve geriye 48 ifadeden oluşan ölçek form, ilk olarak ortaokulun farklı kademelerinde eğitime devam eden 106 öğrenciye “Sesli Düşünme Yöntemi (The Think Aloud Method)” kullanılarak uygulanmıştır. Bu aşamada ölçekteki 10 ifade uzman görüşüne tekrar başvurularak ölçekten çıkarılmış geriye 38 ifadeden oluşan ölçek kalmıştır.

38 ifadeden oluşan ölçeğin faktör yapısını belirlemek için Mplus istatistik paket programı kullanılarak AFA yapılmıştır. AFA sırasında geomin eğik döndürme işleminde elde edilen faktör yükleri ,40’ın altında olan iki madde ölçekten elenmiştir. Geriye kalan 36 maddelik ölçeğin üç faktörlü bir yapı için iyi uyum ($X^2=973,619$; $sd=592$; $p<,05$; $X^2/sd=1,6$; $RMSEA=,03$; $CFI=,95$; $TLI=,94$ ve $SRMR=,05$) değerlerine sahip olduğu tespit edilmiştir (Brown, 2006; Çokluk vd., 2016; Hooper vd., 2008; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2010; Munro 2005; Schreiber vd., 2006; Tabachnick ve Fidell, 2015; Thompson, 2004; Waltz vd., 2010). AFA sonucunda ulaşılan madde faktör yüklerinin ,41 ile ,85 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Bu verilere göre, elde edilen faktör yüklerinin yeterli olduğu söylenebilir (Comrey ve Lee, 1992; Tabachnick ve Fidell, 2015). Maddelerin toplam korelasyon katsayılarının ,33 ile ,63 arasında değişen ölçeğin maddelerinin ölçeğin toplamı ile uyum sağladığı söylenebilir (Erkuş, 2012; Büyüköztürk, 2015).

AFA sonucunda elde edilen üç faktörlü yapıyı doğrulamak için DFA yapılmıştır. Yapılan DFA sonucunda model uyum indekslerinin ($X^2=914,731$; $sd=591$; $p<,05$; $X^2/sd=1,54$; $RMSEA=,04$; $CFI=,92$; $TLI=,92$ ve $WRMR=1,1$) yeterli olduğu söylenebilir (Brown, 2006; Çokluk vd., 2016; Hooper vd., 2008; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2010; Munro 2005; Schreiber vd., 2006; Şimşek 2007; Tabachnick ve Fidell, 2015; Thompson, 2004; Waltz vd., 2010; Wang ve Wang, 2012). Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının ise ,37 ile ,64 arasında olması, ölçeğin maddelerinin ölçeğin toplamıyla uyumlu olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2015; Erkuş, 2012). DFA yapılırken ayrıca KMFÖ’nün güvenilirliğini belirlemek için veri seti üzerinden *Cronbach Alfa* güvenilirlik iç tutarlılık katsayısı da hesaplanmıştır. Buna göre KMFÖ’nün YÇSKM boyutu için ,84; SOKM boyutu için ,86; UÇSKM boyutu için ise *Cronbach Alfa* ,87 olarak hesaplanmıştır. KMFÖ’nün tüm maddeleri için *Cronbach Alfa* değeri ,87 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu güvenilirlik katsayıları KMFÖ’nün güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2015). Diğer bir ifadeyle güvenilirlik katsayısının ,80 ve üzeri olması, yüksek derecede güvenilir anlamına gelmektedir (Kayış, 2014). Ayrıca “YÇSKM” boyutunun varyansa katkısının ,40 (%40), “SOKM” boyutunun ,46 (%46) ve “UÇSKM” boyutunun ise ,40 (%40)

olduğu belirlenmiştir. Bir ölçme aracının alt boyutları arasındaki ilişkinin ,90’nın üzerinde olması, ölçme aracında çoklu bağlantı problemine işaret etmektedir (Field, 2009). KMFÖ’nün alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde ise korelasyon değerleri ,06 ile ,55 arasında olduğundan ölçekte çoklu bağlantı problemi bulunmamaktadır.

Sonuç olarak ortaokul öğrencilerinin kültürel mirasa yönelik farkındalıklarını belirlemek amacıyla geliştirilen KMFÖ’nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Ancak KMFÖ’nün bazı sınırlılıkları da vardır. Bunlardan ilki, KMFÖ’nün 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı konu ve kazanımları çerçevesinde sınırlandırılarak hazırlanmasıdır. Bu nedenle diğer öğretim programlarındaki konu ve kazanımları kapsayacak şekilde ortaokul öğrencilerine yönelik KMFÖ geliştirilebilir. İkinci olarak KMFÖ, ortaokul öğrencilerine yönelik hazırlanmıştır. Dolayısıyla ilköğretim, lise ve dengi okullar veya daha üst kademeler için yeni bir KMFÖ geliştirilebilir. Üçüncü olarak KMFÖ, ortaokul öğrencilerinin farkındalıklarını ölçmektedir. Alanyazın incelendiğinde “ortaokul öğrencilerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını” (Gürel ve Çetin, 2019) ölçen ölçme aracına rastlanmıştır. Ancak ortaokul öğrencilerinin bir bütün olarak yani gerek somut gerekse somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını belirleyecek veya sadece somut kültürel mirasa yönelik tutumlarını belirleyecek herhangi bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu çerçevede yeni ölçme araçları geliştirilebilir.

Yazar Katkı Oranı

Bu araştırma yazarın, Prof. Dr. Seçil ŞENYURT danışmanlığında yürüttüğü “Sosyal Bilgiler Dersinde Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Etkililiği” adlı doktora tezinin bir bölümünden oluşmaktadır. Ancak doktora tezinden üretilen bu çalışma sadece yazar tarafından üretilmiştir.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu (Protokol No. 2019/07) 06.09.2019 tarihli toplantısında alınan onay kararı ile yürütülmüştür.

Çatışma Beyanı

Yazar araştırma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Teşekkür

Bu araştırma yazarın Prof. Dr. Seçil ŞENYURT danışmanlığında yürüttüğü “Sosyal Bilgiler Dersinde Veli Eşliğinde Gerçekleştirilen İnceleme Gezilerinin Etkililiği” adlı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir. Bu sebeple araştırmama katkı sunan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Seçil ŞENYURT’a teşekkür ederim.

Kaynaklar

Albayrak, S. A. (2005). Çoklu doğrusal bağlantı halinde en küçük kareler tekniğinin alternatifi yanlı tahmin teknikleri ve bir uygulama. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 105-126.

- Avcı, M. (2014). *Sosyal bilgiler dersinde kültürel miras eğitimine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri* (Tez No. 370218) [Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Bedate, A., Herrero, L. C., & Ángel-Sanz, J.S. (2004). Economic valuation of the cultural heritage: application to four case studies in Spain. *Journal of Cultural Heritage*, 5, 101-111.
- Bowitz, E. & Ibenholt, K. (2009). Economic impacts of cultural heritage—research and perspectives. *Journal Of Cultural Heritage*, 10(1), 1-8.
- Brown, T. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. Guildford Publications Inc.
- Bülbül, H. (2016). Müze ile eğitim yoluyla ortaokul öğrencilerinde kültürel miras bilinci oluşturma. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 681-694.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Can, M. (2009). *Kültürel miras ve müzecilik*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Çalışma Raporu.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık köyünde kültürel miras ve turizm algısı. *Milli Folklor*, 22(87), 181-190.
- Choi, A. S., Ritchie, B. W., Papandrea, F., & Bennett, J. (2010). Economic valuation of cultural heritage sites: a choice modeling approach. *Tourism Management*, 31(2), 213-220.
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Lawrence Erlbaum.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni* (Çev. M. Bursal ve S. B. Demir). Eğiten Kitap.
- De Vellis, R. F. (2014). *Ölçek geliştirme, kuram ve uygulamalar* (Çev. T. Totan). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Doğan, Y., & Arıkan, İ. (2013). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirasla ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerce incelenmesi (Adıyaman örneği). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 29-68. <https://doi.org/10.14520/adyusb.730>
- Dönmez, C. & Yeşilbursa, C. C. (2014). Kültürel miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online*, 13(2), 425-442.
- Emir, O., & Avan, A. (2010). Yabancı turistlerin satın alma karar sürecinde kültürel varlıkların etkisi: konya örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 1-17.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme*. Pegem Akademi Yayınları.
- Evcı, N., & Aylar, F. (2017). Derleme: ölçek geliştirme çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 389-412. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.3386>
- Field, A. (2009). *Discovering statistic using SPSS for windows*. SAGE Publications.
- Graham, B. J., Ashworth, G., & Tunbridge, J. (2000). *A geography of heritage: power, culture and economy*. Arnold Publishers.
- Gümüş, N., & Adanalı, R. (2011). Buca'da (İzmir) tarihi ve kültürel mirasa yönelik ortaöğretim öğrencilerinin tutum ve davranışları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 87-102.
- Gürdoğan-Bayır, Ö., & Çengelci-Köse, T. (2018). Kültürel miras ve korunmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1827-1840. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3393>
- Gürel, D. & Çetin, T. (2019). Intangible cultural heritage attitude scale: validity and reliability study. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 8(1), 82-102. <https://doi.org/10.14686/buefad.465604>
- Harvey, D. C. (2001). Heritage past and heritage present: temporality, meaning and the scope of heritage studies. *International Journal of Heritage Studies*, 7(4), 319-338. <https://doi.org/10.1080/13581650120105534>
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. (2008). Structural equation modeling: guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Karaca-Yılmaz, Ş., Şahbudak, E., Akkuş, G. & Işkın, M. (2017). Kültürel miras farkındalığı: cumhuriyet üniversitesi öğrencilerine yönelik bir uygulama çalışması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 9(16), 86-100. <https://doi.org/10.20990/kilisuibfakademik.295701>
- Karagöz, Y., & Ekici, S. (2004). Sosyal bilimlerde yapılan uygulamalı araştırmalarda kullanılan istatistiksel teknikler ve ölçekler. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 25-43.
- Karagöz, Y., & Kösterelioğlu, İ. (2008). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin faktör analizi metodu ile geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-98.
- Karakaş, S. (2008). *Çoklu doğrusal bağlantı problemi ve yanlı regresyon tahminçileri* (Tez No. 261905) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kayış, A. (2014). Güvenirlik analizi. Şeref Kalaycı (Ed.), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri içinde* (s. 404-409). Asil Yayın Dağıtım.
- Kılıç, S. N., Ulusoy, H., & Avcıkurt, C. (2021). Somut olmayan kültürel miras unsuru olarak pamukçu beldesi oyunları. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 524-541.
- Kline, R. B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling*. The Guilford Press.
- Mazzanti, M. (2002). Cultural heritage as multi-dimensional, multi-value and multi-attribute economic good: Toward a new framework for economic analysis and valuation. *The Journal of Socio-Economics*, 31(5), 529-558.
- Mazzanti, M. (2003). Valuing cultural heritage in a multi-attribute framework microeconomic perspectives and policy implications. *The Journal of Socioeconomics*, 32(5), 549-569.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4. 5. 6 ve 7. sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr>

- Mustak, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi kültürel miras eğitimine ilişkin görüşleri (Denizli şehri örneği)* (Tez No. 461283) [Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ölçer-Özünel, E. (2011). Kültür turizminde yöresel ve otantik olanı sorgulamak ve tüketilmiş mekânları yeniden üretmek üzerine. *Turkish Studies*, 6(4), 255-262. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2857>
- Özdamar, K. (2016). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi IBM SPSS, IBM SPSS, AMOS ve MINITAB uygulamalı*. Nisan Yayınları.
- Ruijgrok, E. C. M. (2006). The three economic values of cultural heritage: A case study in the Netherlands. *Journal of Cultural Heritage*, 7, 206-213.
- Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A., & King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research*, 99(6), 323-38.
- Seguin, R. (1989). The Elaboration of School textbooks methodological guide. Division of Educational Sciences, Contents and Methods of Education, UNESCO. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.107.238&rep=rep1&type=pdf>
- Şen, S. (2020). *Mplus ile yapısal eşitlik modellemesi uygulamaları*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Shankar, B., & Swamy, C. (2013). Creating awareness for heritage conservation in the city of my sore: Issues and policies. *International Journal of Modern Engineering Research (IJMER)*, 3(2), 698-703.
- Sidekli, S., & Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşleri. *Gaziosman Paşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, 20-38.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ekinoks Yayınları.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (Çev. M. Baloğlu). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Yayıncılık.
- Teo, P., & Huang, S. (1995). Tourism and heritage conservation in Singapore. *Annals of Tourism Research*, 22(3), 589-615.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: understanding concepts and applications*. American Psychological Association.
- Thurstone, L. L. (1947). *Multiple factor analysis*. University of Chicago.
- Tören, E., Kozak, N., & Demiral, G. N. (2012). Eskişehir'in kültürel miras varlıklarının korunmasında kamu kurumlarının rolü. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 69-88.
- Ünal, G. Z. (2014). *Kültürel mirasın korunması*. İSMEP Rehber Kitaplar Beyaz Gemi Sosyal Proje Ajansı.
- UNESCO (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>
- UNESCO (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. 32nd Session of The General Conference.
- <http://www.unesco.org/culture/ich/en/convention>
- Van-Someren, M. W., Barnard, Y. F., & Sandberg, J. A. C. (1994). *The think aloud method a practical guide to modelling cognitive processes*. London: Department of Social Science Informatics University of Amsterdam Published by Academic Press. https://pure.uva.nl/ws/files/716505/149552_Think_aloud_method.pdf
- Waltz, C. F., Strickland, O. L., & Lenz, E. R. (2010). *Measurement in nursing and health research*. Springer Publishing Company.
- Wang, J., & Wang, X. (2012). *Structural equation modeling: Applications using Mplus: methods and applications*. John Wiley & Sons.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420.
- Yu, C. Y. (2002). *Evaluating cutoff criteria of model fit indices for latent variable models with binary and continuous outcomes* (Doctoral dissertation). University of California, Los Angeles, USA. <https://www.statmodel.com/download/Yudissertation.pdf>

Extended Summary

Introduction

Individuals are equipped with much knowledge, skills and values through the Social Studies course, both national and global. The knowledge, skills and values in question are acquired by individuals through seven basic learning areas. In this context, 2018 Social Studies Curriculum (MEB, 2018) "Individual and Society", "Culture and Heritage", "People, Places and Environments", "Science, Technology and Society", "Production, Distribution and Consumption", "Active Citizenship" and "Global Connections" that it consists of seven basic learning areas, namely. The "Culture and Heritage" learning area, which is one of the learning areas, has a structure that brings culture and cultural heritage to the fore (MEB, 2018, p. 11). As a matter of fact, cultural heritage can be defined as a set of values belonging to a society, with all kinds of tangible assets built or made by people, left over from the past and desired to be left to the future. This heritage includes everything that has been made by man (buildings, historical places, monuments, etc.) and is thought to be preserved for future generations (Can, 2009) as well as natural assets that exist spontaneously in nature. Because Ünal (2014) considers natural heritage (natural sites with cultural dimensions, cultural landscapes, physical, biological and geological formations, etc.) in the category of cultural heritage. It is difficult to decide what the cultural heritage, which has a wide definition and scope, includes elements or categories. However, Ünal (2014) classified the cultural heritage under four headings as "Concrete", "Intangible", "Underwater" and "Natural Heritage" based on the conventions, legal texts and national level laws and directives prepared by international institutions such as UNESCO and ICOMOS.

One of the functional ways for an individual to "understand and make sense of the past and present culture and add new things to the existing one is to create awareness for the cultural assets in the lands they live in" (Bülül, 2016, p. 681). The role of education in the formation of this awareness is quite high. In the educational process, written texts or textbooks have been used as a basic tool for achieving success for a long time (Seguin, 1989). In this context, considering the primary and secondary school level, cultural heritage education within the scope of Social Studies course has a special importance (Gürdoğan-Bayır & Çengelci-Köse, 2018). Because "Culture and Heritage" is a learning area in itself in the Social Studies Curriculum (MEB, 2018). "This learning area, which is basically history-oriented, brings culture and cultural heritage to the fore. With this learning area, it is aimed to create a national consciousness that will ensure the preservation and development of the culture based on the basic elements that make up the Turkish culture. Therefore, students understand that cultural elements are the features that distinguish a society from other societies, and thus their culture will contribute to the coloring and enrichment of the world cultural heritage" (MEB, 2018).

When the literature is examined, there are many studies on cultural heritage. Studies on the preservation and awareness of cultural heritage (Kılıç et al., 2021; Shankar & Swamy, 2013; Teo & Huang, 1995; Tören et al., 2012; Ünal, 2014; UNESCO, 1972; 2003); studies on tourism and economic values of cultural heritage assets (Bedate et al., 2004; Bowitz &

Ibenholt, 2009; Çetin, 2010; Choi et al., 2010; Emir & Avan, 2010; Graham et al., 2000; Harvey 2001; Mazzanti, 2002; 2003; Ölçer-Özünel, 2011; Ruijgrok, 2006) and studies on cultural heritage education with different age groups by different disciplines (Avcı, 2014; Doğan & Arıkan, 2013; Dönmez & Yeşilbursa, 2014; Gümüş & Adanalı, 2011; Gürdoğan-Bayır & Çengelci-Köse, 2018; Karaca-Yılmaz et al., 2017; Mustak, 2017; Sidekli & Karaca, 2013; Yeşilbursa, 2013) are some of these studies. In addition, it is seen that Gürel and Çetin (2019) developed "a valid and reliable measurement tool for determining secondary school students' attitudes towards intangible cultural heritage elements". However, no scale was found to measure the awareness of secondary school students about cultural heritage. For this reason, in this study, the "Cultural Heritage Awareness Scale (CHAS)" was developed to determine the awareness of secondary school students about cultural heritage. Therefore, it is thought that this measurement tool will measure secondary school students' awareness of cultural heritage and contribute to the literature by eliminating the deficiency in the literature.

Method

The three-stage applications of the research were made by applying the scanning design, which is one of the quantitative research methods. Scanning design is a type of research conducted to determine the existing situation (Çepni, 2010). Scanning design studies, it is ensured that the attitudes, thoughts and tendencies in the universe in general are described statistically by the studies carried out on the sample determined to represent the universe (Creswell, 2013).

The target/study universe of this research consists of secondary school students studying at public secondary schools in Kilis. In the development of the CHAS, data were collected in two applications as well as the trial application for reliability and validity analyses. Data were collected for EFA in the first application and for CFA in the second application. For EFA, data were collected from a total of 450 students, 224 girls and 226 boys, studying at three randomly selected public secondary schools in the city center of Kilis. For CFA, data were collected from a total of 294 students, 149 girls and 145 boys, studying at two randomly selected state secondary schools in Kilis city center.

Findings, Discussion and Results

In order to determine the factor structure of the 38-item CHAS, EFA was performed using the Mplus statistical package program. Two items with factor loadings below ,40 obtained in the EFA were excluded from the scale. Good fit of the remaining 36-item scales for a three-factor structure ($X^2=973,619$; $sd=592$; $p<,05$; $X^2/sd=1,6$; $RMSEA=,03$; $CFI=,95$; $TLI=,94$ and $SRMR=,05$) have been found to have values. It was determined that the item factor loads obtained because of the EFA ranged from ,41 to ,85. According to these data, it can be said that the factor loads obtained are sufficient.

In the research, CFA was performed to confirm the three-factor structure obtained because of EFA. As a result of CFA, it can be said that the model fit indices ($X^2=914,731$; $sd= 591$; $p<,05$; $X^2/sd=1,54$; $RMSEA=,04$; $CFI=,92$; $TLI=,92$; $WRMR=1,1$) are sufficient. It can be said that the corrected item-total correlations are between ,37 and ,64 and that the items of the scale are compatible with the total of the scale.

While performing CFA, *Cronbach Alpha* reliability internal consistency coefficient was also calculated over the data set to determine the reliability of CHAS. *Cronbach's Alpha* value for the "Near Environment Tangible Cultural Heritage (NETCH)" dimension of CHAS was ,84; ,86 for "Intangible Cultural Heritage (ICH)" size; it was calculated as ,87 for the "Remote Environment Tangible Cultural Heritage (RETCH)" dimension. The *Cronbach Alpha* value for all items of the CHAS was calculated as ,87. These reliability coefficients show that CHAS is a reliable scale. In addition, the contribution of the "NETCH" dimension to the variance was found to be ,40 (40%), the contribution of the "ICH" dimension to the variance was ,46 (46%) and the contribution of the "RETCH" to the variance was ,40 (40%). As a result, it can be said that the CHAS, which was developed to determine secondary school students' awareness of cultural heritage, is a valid and reliable measurement tool.

Author Contribution Rates

This research consists of a part of the author's doctoral thesis, titled "The Effectiveness of Field Trips Carried out with Parents in Social Studies Course", conducted under the supervision of Prof. Dr. Seçil ŞENYURT. However, this study, which was produced from a doctoral thesis, was produced only by the author.

Ethical Declaration

The purposes and procedure of the current study were granted approval from the ethical committee of the Bursa Uludağ University (Ethics Committee's Decision Date: 06.09.2019, Ethics Committee Approval Issue Numbers: 2019/07).

Conflict of Interest

The author declares that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the research.

Acknowledgement

This research was produced from a part of the author's doctoral thesis titled "The Effectiveness of Field Trips Carried out with Parents in Social Studies Course" conducted under the supervision of Prof. Dr. Seçil ŞENYURT. For this reason, I would like to thank my valuable advisor, Prof. Dr. Seçil ŞENYURT, who contributed to my research.

EK-1. Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği**Sevgili öğrenciler,**

Bu ölçek sizin kültürel mirasa yönelik farkındalık düzeyinizi ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte yer alan sorulara verdiğiniz yanıtlar, kesinlikle size not vermek ya da sizi eleştirmek amacıyla kullanılmayacaktır. Düşüncenizi en iyi yansıtan seçeneği, ilgili kutucuğa "X" şeklinde işaretleyiniz. Lütfen boş madde bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
1.	Yakın çevremdeki önemli tarihi nesnelere bilirim.			
2.	Türküler, kültürümüzün bir parçasıdır.			
3.	Yakın çevremdeki tarihi mekanların nerede olduğunu bilirim.			
4.	Dini bayramlarımız (Ramazan ve Kurban Bayramı) kültürümüzün bir parçasıdır.			
5.	Yakın çevremdeki tarihi nesnelere, tarihi yapıları ve tarihi mekanları birbirinden ayırt ederim.			
6.	Yakın çevremdeki önemli tarihi yapıları bilirim.			
7.	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelere bilirim.			
8.	Yaşadığım yer ile ülkemizdeki başka bir yerin birbirinden farklı kültürel özellikleri vardır.			
9.	Yakın çevremdeki tarihi nesnelere nerede olduğunu bilirim.			
10.	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanların hangi illerde/şehirlere olduğunu bilirim.			
11.	Yemeklerimiz, kültürümüzün bir parçasıdır.			
12.	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
13.	Milli bayramlarımız (23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim vb.) bizi bir araya getiren kültürel öğelerdendir.			
14.	Yakın çevremdeki önemli tarihi mekanları bilirim.			
15.	Milli bayramlarımız (23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim vb.) kültürümüzün bir parçasıdır.			
16.	Yakın çevremdeki tarihi yapıların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
17.	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıların hangi illerde/şehirlere olduğunu bilirim.			
18.	Festival ve şenlikler, kültürümüzün aktarımında önemlidir.			
19.	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
20.	Bir arada yaşamımızda kültürümüzün rolü vardır.			
21.	Yakın çevremdeki tarihi nesnelere nerede sergilendiğini bilirim.			
22.	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelere hangi müzelerde sergilendiğini bilirim.			
23.	Halk oyunları, kültürümüzün bir parçasıdır.			
24.	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelere, tarihi yapıları ve tarihi mekanları birbirinden ayırt ederim.			
25.	Geleneksel el sanatlarımız, kültürümüzün bir parçasıdır.			
26.	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanları bilirim.			
27.	Kültürümüz, bölgelere göre farklılık göstermektedir.			
28.	Yakın çevremdeki tarihi mekanların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
29.	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelere hangi illerde/şehirlere olduğunu bilirim.			
30.	Dini bayramlarımız (Ramazan ve Kurban Bayramı) bizi bir araya getiren kültürel öğelerdendir.			
31.	Yakın çevremdeki tarihi nesnelere hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
32.	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelere hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
33.	Geleneksel kıyafetler, kültürümüzün bir parçasıdır.			
34.	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıları bilirim.			
35.	Düğün, kız isteme ve nişan törenleri, kültürümüzün bir parçasıdır.			
36.	Yakın çevremdeki tarihi yapıların nerede olduğunu bilirim.			

Not: Okullarda eğitim öğretim amaçlı kullanıldığında izin alınmasına gerek yoktur. Ayrıca bilimsel çalışmalarda da atıf yapılması koşuluyla izin alınmadan söz konusu ölçek kullanılabilir.